

O teste integrity policajtov „profesionálnych páchatel'ov“ v podmienkach Polície Českej republiky

Anotácia: Predložený článok informačne a zjednodušene poukazuje predovšetkým na ustanovenie § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ktoré po prvýkrát oprávňuje inšpekciu polície vykonať špecifickú činnosť – skúšku spoľahlivosti (test integrity). Táto právna úprava umožňuje vykonať skúšku spoľahlivosti s cieľom predchádzania, zamedzovania a odhaľovania protiprávneho konania policajtov, zamestnancov polície, inšpektorov a zamestnancov inšpekcie. Môže však byť aj inšpiratívnym zdrojom pre prijatie obdobného ustanovenia do nášho zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

Kľúčové slová: skúška spoľahlivosti, test integrity, odhaľovanie protiprávneho konania policajtov

Test integrity alebo skúška spoľahlivosti policajtov „profesionálnych páchatel'ov“ v podmienkach Polície Českej republiky sa vykonáva v súlade s ustanovením § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Zákon nadobudol účinnosť 1. januára 2009 s výnimkou jeho niektorých ustanovení.¹

Zákon, resp. spomínané ustanovenie upravuje postavenie, pôsobnosť a oprávnenie Inšpekcie Polície ČR (ďalej len „inšpekcie“) ako hlavného orgánu vnútornej kontroly polície. Oproti predchádzajúcemu platnému právnemu stavu zákon nepreberá personálnu právomoc Ministerstva vnútra Českej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“) voči riaditeľovi tohto orgánu. Ten je menovaný vládou Českej republiky, na obmedzené funkčné obdobie, a to až po prerokovaní príslušným výborom poslaneckej snemovne, ktorá na tento účelom zriadila kontrolný orgán. Jeho postavenie je obdobné postaveniu kontrolného orgánu snemovne, zriadeného na vykonanie kontroly použitia odposluchov, záznamov telekomunikačnej prevádzky a sledovania osôb.

Pracovníci inšpekcie, inšpektori, sú pracovníkmi v služobnom pomere k Českej republike. Inšpekcia je z praktických dôvodov útvarem ministerstva vnútra. Toto právne riešenie umožňuje využívať z tohto titulu logistické, informačné a majetkové prostriedky, ktorými ministerstvo vnútra disponuje. Táto koncepcia vychádza zo skutočnosti, že obvykle kvalifikovane zakryvané trestné činy policajtov, ktorí sú vzhľadom na svoje skúsenosti a znalosti foriem a metód práce polície profesionálnymi páchatel'mi, dokáže odhaliť a vyšetriť práve len policajt, ktorý však v tomto prípade nie je služobne zaradený na policajnom útvare. V rámci organizačnej štruktúry je inšpekcia oddelením s celoštátnou pôsobnosťou, priamo riadená riaditeľom inšpekcie so špecifickou služobnou činnosťou, ktorá je rozdelená na pracovisko Praha a pracovisko Morava.

V súlade so snahou zvýšiť účinnosť vnútornej kontroly polície zákon zveruje inšpektorom oprávnenia na vykonanie skúšky odolnosti protiprávneho konania, a to voči policajtom a zamestnancom polície. Skúška spoľahlivosti spočíva buď v navodení zdania protiprávneho konania proti jeho páchatel'ovi – policajtovi alebo zamestnancovi, ktorý je podľa zákona povinný zakročiť, alebo inej situácie, ktorú je skúšaná osoba povinná riešiť. Skúška spoľahlivosti sa vykonáva voči policajtom, inšpektorom a zamestnancom iba inšpektormi inšpekcie.

¹ Ide o ustanovenie § 8 ods. 2 a prílohu k zákonu, ktorá nadobúda účinnosť dňom 1 januára 2012. Ustanovenie § 118 ods. 1 a 2 stráca platnosť uplynutím dňa 31. decembra 2011.

Výsledok skúšky môže byť predovšetkým dôvodom na začatie disciplinárneho konania a za podmienok stanovených zákonom o služobnom pomere príslušníkov bezpečnostných zborov môže viesť až k prepusteniu zo služobného pomeru.

Konanie policajta alebo zamestnanca, voči ktorému bola skúška použitá, môže byť dôvodom začatia úkonov trestného konania. Možnosť použiť výsledok testu v trestnom konaní vedenom o konaní policajta alebo zamestnanca, ktorého sa dopustil z dôvodu použitia testu, nie je vylúčená.

Na dôslednú ochranu práv je stanovená obligatórna povinnosť, okrem bežného úradného záznamu, dokumentovať priebeh skúšky obrazovým a zvukovým záznamom. Vykonaním testu nesmie dôjsť k bezprostrednému ohrozeniu alebo poškodeniu majetku alebo zdravia policajtov alebo iných osôb.

V úvode spomínané ustanovenie § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky sa skladá zo 6 odsekov formulovaných takto:

§ 107

(1) Inspektor je oprávněn k předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání provést u policisty, zaměstnance policie, inspektora a zaměstnance inspekce (dále jen „zkoušená osoba“) zkoušku spolehlivosti.

Ako už bolo uvedené, v súlade so snahou zvýšiť účinnosť vnútornej kontroly polície zákon zveruje inšpektorom oprávnenia na vykonanie skúšky odolnosti protiprávneho konania, a to voči policajtom a zamestnancom polície.

Skúškou spoľahlivosti sa rozumie umelé vytváranie podmienok, ktorým je skúšaná osoba bežne vystavená v rámci svojej pracovnej činnosti, na účel zistenia, či svoje povinnosti plní riadne. Skúšky spoľahlivosti by mali byť jednak náhodné, jednak ciele (ide o také situácie, v ktorých existuje podozrenie, napr. vo forme sťažnosti alebo podozrenie, že osoba pácha trestnú činnosť a podobne).

Pri vykonávaní skúšky spoľahlivosti z hľadiska taktiky je potrebné jej scenár a plán vyhotoviť tak, aby sa skúškou spoľahlivosti testovali konania podozrivých policajtov, ktoré vykazujú protiprávnosť, a to za obdobných podmienok, aké majú pri vykonávaní protiprávných konaní, tým sa okrem iného minimalizuje možnosť dekonšpirácie.

(2) Zkouška spolehlivosti spočívá v navození zdání situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit.

Skúška spoľahlivosti spočíva buď v navodení zdania protiprávneho konania proti jeho páchatelovi – policajtovi alebo zamestnancovi, ktorý podľa zákona je povinný zakročiť, alebo inej situácie, ktorú je skúšaná osoba povinná riešiť. V súlade so všeobecnými právnymi zásadami nesmie konanie osoby, ktorá skúšku voči policajtovi či zamestnancovi vykonáva, vyvolať úmysel osoby spáchať protiprávne konanie a nesmú ním byť ovplyvnené príťažujúce okolnosti. Z uvedeného je zrejmé, že pri vykonávaní skúšky spoľahlivosti **JE PROVOKÁCIA NEPRÍPUSTNÁ!** Inými slovami, konanie osoby, ktorá skúšku vykonáva, musí mať charakter takého konania, **aby skúšanú osobu nepodnecovalo realizovať to, čo sama nemá v úmysle konať.** Je totiž neprípustné, aby orgány štátu naviedli iného na spáchanie trestnej činnosti, posilňovali jeho vôľu trestný čin spáchať, alebo im akoukoľvek formou, napr. formou psychickej pomoci, pomáhali k spáchaniu trestného činu alebo naopak, bránili v rozhodnutí opustiť od pokračovania, prípadne ďalšieho páchania trestnej činnosti.

Treba však zdôrazniť, že za provokáciu nemožno považovať takú činnosť, ktorá je zákonom dovolená a spočíva v sledovaní a vytváraní podmienok na realizáciu, teda dokonanie a dokončenie už páchanej trestnej činnosti.

V spojitosti s obsahom slovných spojení – provokácia k trestnému činu alebo iniciovanie k trestnému činu – je významné rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a nález Ústavného súdu Českej republiky, ktoré v podstate uvádzajú, že:

„Pokiaľ orgán činný v trestnom konaní iniciatívne a vlastnou aktivitou vytvorí podmienky a navodí situáciu so zjavnou snahou, aby bol trestný čin spáchaný, rozšírený jeho rozsah, resp. aby bol dokonaný, pôjde o *exces* z hraníc a pravidiel, v ktorých sa trestné konanie realizuje. V dôsledku toho sú dôkazy takýmto spôsobom získané od počiatku nezákonné a v trestnom konaní nepoužiteľné (§ 89 ods. 2 Trestného poriadku). (Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 21. júna 2001, sp. zn. Tzo V 5/2001)“²

Obdobne Ústavný súd Českej republiky vo svojom náleze – sv. 18, ročník 2000 – II. č. 97 Sb. a. u. vyslovil zásadu, že: „*je nepripustným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochrane ľudských práv a základných svobod, pokiaľže jednaní štátu (v dané věci Policie České republiky) se stává součástí skutkového děje, celé poslušnosti úkonů, z nichž se trestné jednání skládá, (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání a pod.)*“³

(3) K provedení zkoušky spolehlivosti může inspektor využít pod svým osobním a bezprostředním vedením i jinou osobu s jejím souhlasem.

Daným ustanovením sa myslí aj to, že inšpektor inšpekcie bude pri svojej služobnej činnosti skúšku spoľahlivosti vykonávať buď sám, alebo pod svojím osobným a bezprostredným vedením využije inú osobu, pokiaľ s tým táto bude súhlasiť, i proti inšpektorom a zamestnancom samotnej inšpekcie.

(4) Průběh zkoušky spolehlivosti inspektor dokumentuje obrazovým a zvukovým záznamem a sepíše o něm úřední záznam. Záznam o provedení zkoušky spolehlivosti se v jednom vyhotovení založí do osobního spisu zkoušené osoby.

Z daného ustanovenia je zrejmé, že skúška spoľahlivosti sa musí dokumentovať – zaznamenávať obrazovo a zvukovo. O priebehu skúšky spoľahlivosti sa vedie spisový materiál (Spis o provedení zkoušky spolehlivosti). Takýto spisový materiál obsahuje všetky písomnosti, ktoré vznikli počas vykonania skúšky spoľahlivosti, usporiadané podľa registratúrneho poriadku. Úradný záznam, ktorý je súčasťou spisového materiálu, obsahuje všetky podrobnosti v spojitosti s použitím obrazového a zvukového záznamu. Zo záznamu musí byť zrejmé, či bol použitý obrazový alebo zvukový záznam alebo oboje a ako sa skúšaná osoba v priebehu skúšky správala a ďalšie z povahy veci vyplývajúce okolnosti.

(5) O provedení zkoušky spolehlivosti musí být zkoušená osoba bez zbytečných průtahů prokazatelně informována. To neplatí, pokud by informování ohrozilo plnění úkolů konkrétního trestního řízení nebo plnění úkolu v oblasti kontroly policie. V případě překážky podle věty druhé je zkoušená osoba informována poté, co ohrožení pomine. Po informování má zkoušená osoba právo nahlížet do pořízené dokumentace.

² http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_jud_print.asp (15.11.2007)

³ HULINSKÝ, P. K některým otázkám využití agenta a agenta provokatéra, jako prostředků v boji proti korupci. In *Teoretické a aplikačné problémy rekonštruovaného trestného práva: zborník z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 27. novembra 2006*. Bratislava : Akadémia PZ, 2007, s. 133 – 137.

Nahliadnutím do spisového materiálu treba rozumieť nielen oboznámenie sa s celým súborom písomností, ktoré vznikli v priebehu vykonávania skúšky spoľahlivosti, ale predovšetkým to, že skúšaná osoba má právo oboznámiť sa s obsahom vyhotoveného obrazového, zvukového alebo obrazovo-zvukového záznamu. Z daného ustanovenia však nevyplýva, či dotknutá osoba má právo žiadať o vyhotovenie fotokópie spisu vrátane kópie nosiča s vyhotoveným audiovizuálnym záznamom.

(6) Prováděním zkoušky spolehlivosti nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení nebo poškození zdraví osob anebo majetku.

Orgánom vykonávajúcim skúšku spoľahlivosti podľa zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, je oddělení zkoušky spolehlivosti Inspekce Policie Ministerstva vnitra. Skúška spoľahlivosti sa vykonáva na základe písomnej žiadosti od ostatných subjektov – žiadateľov alebo na základe vlastnej činnosti inšpekcie. Metódy, prostriedky a formy vykonávania skúšky spoľahlivosti sú utajovanými skutočnosťami podľa zákona č. 412/2005 Sb., o ochrane utajovaných informácií a o bezpečnostní způsobilosti.

Podmienky vykonávania skúšok spoľahlivosti, ako aj ich priebeh, postavenie riaditeľa, vedúceho, inšpektorov a postup bližšie upravujú interné akty riadenia riaditeľa Inspekce Policie České republiky.

Skúška spoľahlivosti sa teda môže vykonávať v rôznych oblastiach činnosti polície, a to nielen vtedy, keď existuje podozrenie zo spáchania trestného činu, ale aj v prípadoch, keď dochádza k porušeniu zákona, teda k protiprávnemu konaniu, ktoré však vzhľadom na okolnosti prípadu nenapĺňa zákonné znaky žiadnej zo skutkových podstát trestných činov uvedených v osobitnej časti Trestného zákona. Ide o také prípady, kde samotné porušenie zákona automaticky samo osebe a bez ďalšieho nemožno kvalifikovať ako trestný čin.

Zavedenie obdobnej právnej úpravy do zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov by, podľa nášho názoru, umožnilo zefektívniť predovšetkým boj proti skorumpovaným policajtom – profesionálnym páchatelom – a v neposlednom rade by takáto úprava mala aj prevenčný charakter. Skúška spoľahlivosti by sa mohla vykonávať takmer na všetkých úsekoch činnosti polície.

Napríklad, ak policajti pri vykonávaní dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky od kontrolovaných vodičov motorových vozidiel žiadajú a preberajú peňažné sumy v rôznych výškach za to, že ich za porušenie pravidiel cestnej premávky (najmä prekročenie rýchlosti jazdy vozidiel, nepoužívania bezpečnostných pásov, detských zadržiavacích zariadení a pod.) alebo priestupok na úseku pozemných komunikácií nevyriešia v zmysle platných právnych predpisov. Uvedeným konaním policajti porušujú základné povinnosti policajta v zmysle § 48 ods. 3 písm. a) zákona NR SR č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov. Sú však aj prípady, keď vodičov pokutujú, avšak im pokutové bloky buď vôbec nevydajú, alebo im vydajú falošné (domácky vyrobené).

Protiprávne konania, či už ide „len“ o porušenia zákona, alebo o konania, ktoré zakladajú trestnoprávnu zodpovednosť, sa vyskytujú aj v iných činnostiach polície než na úseku vykonávania dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky. I napriek tomu, že verejnosti sú najznámejšie práve prípady z tejto oblasti, za spoločensky oveľa nebezpečnejšie však treba považovať protiprávne konania policajtov vykonávajúcich operatívno-pátraciu činnosť a policajtov podieľajúcich sa na prípravnom konaní.

Legislatívne dokumenty

- Zákon č. 273/2008 Sb., o Polícii České republiky
- Dôvodová správa

*plk. JUDr. Štefan Kočan, PhD.
generálny riaditeľ sekcie kontroly a inšpekčnej služby
Ministerstva vnútra SR
e-mail: stefan.kocan@minv.sk*

*plk. JUDr. Zoltán Perhács, PhD.
vedúci 2. inšpekčného oddelenia OIS SKIS MV SR
e-mail: zoltan.perhacs@minv.sk*